

ROSALIE EDGE – JUNAŠKA ZAŠČITNICA PTIC IN ZAČETNICA NARAVOVARSTVENIH GIBANJ

// prevod in priredba: Barbara Vidmar, Petra Vrh Vrezec

Izredna aktivistka **ROSALIE EDGE** (1877–1962) je leta 1934 ustanovila Gorski center za ujede (Hawk Mountain Sanctuary) in je priznana kot ena najpomembnejših osebnosti ameriškega naravovarstvenega gibanja.

foto: z dovoljenjem **Hawk Mountain Sanctuary**

Pomlad 2021. Pripravniki, zaposleni in prostovoljci so v 47 pomladnih dneh v Gorskem centru za ujede Hawk Mountain (Hawk Mountain Sanctuary) porabili 257 ur za štetje selečih se ujed. Letos so jih 17. aprila prešteli kar 72, med njimi šest ribjih orlov (Pandion haliaetus), tri ameriške jezerce (Haliaeetus leucocephalus), 46 širokoperutih kanj (Buteo platypterus) in šest ameriških postovk (Falco sparverius).

Gorski center za ujede v Pensilvaniji je prvo zatočišče za ujede na svetu. Za njegovo ustanovitev je zaslužna neutrudna naravovarstvena aktivistka, Rosalie Edge (1877–1962). Kot najmlajša od petih otrok je bila rojena v ugledni newyorški družini, njen oče John Barrow pa se je lahko postavljajl s tem, da je bil bratranec slavnega angleškega pisatelja Charlesa Dickensa. Pri 32 letih se je Rosalie na Japonskem poročila z bogatim angleškim inženirjem Charlesom Edgeom ter se šele po treh letih popotovanja po različnih državah sveta spet vrnila na ameriška tla.

SUFRAŽETKA ...

Med enim izmed potovanj po tujini je Rosalie prišla v stik z znano britansko sufražetko, Sybil Margaret Thomas. Gospa jo je tako prevzela, da se je ob vrnitvi v New York tudi sama aktivno vključila v ameriško gibanje za žensko volilno pravico in enakopravnost. Bila je ena izmed zaslužnih, da so ameriške ženske leta 1920 dobile volilno pravico. Izkušnje, ki jih je s tem pridobila, so ji kasneje prišle še zelo prav v bojih za varstvo ptic in narave.

... IN LJUBITELJICA PTIC

Ptice Rosalie dolgo časa sploh niso zanimale. Z njimi se je začela spoznavati med 1. svetovno vojno, ko je z družino zaradi pomanjkanja med graditvijo družinske hiše živela v šotorih, ki so jih postavili kar na svoje posestvo. Vsako jutro je opazovala ptice na vrtu in v okolici ter jih hranila z lojem in semeni. A zakon z možem se je kmalu pričel krhati. Že nekaj let po koncu vojne sta se razšla in Rosalie zaradi žalosti več kot leto okoli sebe ni opazila ptic. Vendar njeno žalovanje za propadlim zakonom ni trajalo dolgo. Kmalu so jo lahko videli med opazovanjem ptic v Centralnem parku v New Yorku, blizu katerega je živela s svojima otrokoma Petrom in Margaret. Vsa opazovanja si je tudi vestno zapisovala. Tri leta kasneje, na majski večer, je sedela ob odprtem oknu, ko je zaslišala kratek krik ležetrudnika. Ugotavljala je, da je opazovanje ptic »tolažba v žalosti in osamljenosti ali pa daje duši mir«. Nedolgo zatem je poiskala družbo znanih ornitologov in ljubiteljev ptic, ki so ptice redno opazovali v parku. Med njimi je bil tudi Ludlow Griscom, kurator za ptice v Ameriškem prirodoslovnem muzeju, ki je bil znan kot pionir terenske ornitologije. Njegov zgled in predlog prepoznavanja ptic po določevalnih znakih na terenu sta se izvrstno prijela med profesionalnimi in amaterskimi ornitologi.

PRELOMNO LETO 1929

Ko je poleti leta 1929 z otrokoma potovala po Evropi, ji je v Parizu v roke prišla brošura z naslovom *Kriza v naravovarstvu*. V njej so avtorji besedila poudarili, da so organizacije, ki naj bi

se zavzemale za varstvo in ohranitev ptic, povezane s proizvajalci strelnega orožja, zaradi česar mnogo ujed in drugih vrst ptic konča pod streli lovcev.

Vsebina brošure ji ni dala miru. Ob ponovni vrnitvi na Manhattan so ji njeni prijatelji svetovali, naj se glede tega obrne na enega izmed avtorjev besedila v brošuri, Willarda Van Namea, zoologa v Ameriškem prirodoslovnem muzeju. Ko sta se srečala, je bila nad njegovim znanjem o pticah in predanostjo naravovarstvu povsem navdušena. Potrdil ji je dejstva, ki jih je podal v brošuri, zato se je Rosalie odločila, da ukrepa.

Devetindvajseti oktober 1929 je dobro poznan kot Črni torek (Black Tuesday), ko so zaradi strmega padca vrednosti delnic mnogi ubožali, sledil pa je večleten gospodarski padec. Prav na ta dan je imela v Ameriškem prirodoslovnem muzeju Nacionalna zveza društev Audubon (National Association of Audubon Societies) 25. letno srečanje. Letna srečanja so bila bolj srečanja zaposlenih in njihovih družinskih članov kot srečanja članov združenja, zato so se ob prihodu Rosalie, ki je bila sicer dosmrtna članica združenja, mnogi spraševali, kaj sploh počne tam. Na odgovor ni bilo treba dolgo čakati. Ob omembi, da se društvo Audubon odmakne od kritike brošure *Kriza v naravovarstvu* in da o njej ne bodo več razpravljali, je Rosalie prosila za besedo. Njeno vprašanje se je glasilo: »Kakšen je odgovor zvestega člana društva na to brošuro?« Vsi v dvorani so osupli utihnili. Prvi, ki je presekala tišino, je bil Frank Chapman, kurator za ptice v Ameriškem prirodoslovnem muzeju. Obsodil je brošuro, njene avtorje in nesramnost Rosalie Edge. A Rosalie je bila vztrajna vse do konca, ko je predsednik zveze T. Gilbert Pearson zaključil srečanje z besedami, da se bo kosilo ohladilo.

Ne glede na to, da je Rosalie na srečanju razkrinkala ozadje delovanja zveze, se ni nič spremenilo, zato je združila moči z Van Nameom. Skupaj sta ustanovila Odbor za varstvo v sili (Emergency Conservation Committee) in pričela izdajati letake, s katerimi sta še naprej opozarjala na povezavo profesionalnih naravovarstvenikov z lovci na trofeje, gozdarskimi podjetji, vodnimi investitorji, proizvajalci pesticidov in vladnimi birokrati. Ti moški, med katerimi so bili tudi mnogi vodje zveze Audubon, so se namreč med seboj dogovorili, katera posestva in katere ptice bodo

Biografinja Dyane Furmansky je o njej napisala, da je bila »bojevita politična borka, kakršne naravovarstveno gibanje še ni videlo«.

ohranili, seveda glede na svoje lastne interese in korist. Na Rosaliejino in Van Namejevo pobudo se je pričelo gibanje proti takšnemu početju in prav kmalu je pričelo kazati rezultate. Leta 1934 je zaradi hitrega zmanjševanja števila članov odstopil predsednik zveze Pearson, leta 1940 pa se je zveza preimenovala v Nacionalno zvezo Audubon (National Audubon Society) ter se distancirala od članov, ki so podpirali ubijanje ujed.

Rosalie je kot ena izmed najaktivnejših in najučinkovitejših naravovarstvenikov 20. stoletja ščitila predvsem ujede, med njimi tudi **RDEČEREPO KANJO** (*Buteo jamaicensis*).

foto: iStock

GORSKI CENTER ZA UJEDE V PENNSILVANII

Tri leta po Črnem torku je Rosalie izvedela za Pensilvansko komisijo za divjad, ki je ponujala 5 \$ za vsakega ustreljenega kragulja, saj so jih imeli za škodljivce. Poleg tega je spoznala tudi pensilvansko tradicijo – rekreativni lovci so se vsak vikend zbrali na vrhu hriba z imenom Hawk Mountain, kjer so za zabavo postrelili na tisoče ujed. Rosalie je bila zgrožena, ko je videla fotografijo z več kot 200 mrtvimi in umirajočimi ujedami.

Fotografije mrtvih in umirajočih ujed, ustreljenih leta 1932 v Pensilvaniji, so spodbudile Rosalie, da je ustanovila zatočišče za divje ptice.

foto: z dovoljenjem Hawk Mountain Sanctuary

Gorski center za ujede (Hawk Mountain Sanctuary) je mejnik v ameriškem naravovarstvenem gibanju. V 85 letih od svojega nastanka so v center sprejeli in v njem izobraževali na tisoče obiskovalcev. Rezervat je leta 1934 ustanovila Rosalie Edge, potem ko je videla negativne posledice pretiranega lova na ujede.

Nad gorskim grebenom v
Gorskem centru za ujede
Hawk Mountain se selijo tudi
veličastni **AMERIŠKI JEZERC**
(*Haliaeetus leucocephalus*).
foto: iStock

Nič je ni ustavilo pri nakupu večjega dela zemljišča, na katerem je potekal tradicionalni lov, in ustanovila Gorski center za ujede. Območje se je širilo, s 560 hektarov se je kmalu razširilo na več kot tisoč.

*»Čas za varstvo vrst je takrat,
ko so še vedno pogoste,« je poudarjala
naravovarstvenica Rosalie Edge.*

Rosalie Edge se je zavedala tudi tega, da ograja in označbe ne bi pomagale preprečiti divjega lova na območju Gorskega centra za ujede, zato je najela nadzornika, mladega Mauricea Brouna. Mnogi nadzorniki Audubonovih zavetišč so bili umorjeni, a to Brouna ni ustavilo pri temeljitem opravljanju njegovih delovnih nalog. Na Rosaliejino pobudo je pričel tudi z dnevnim monitoringom ptic, ki so prečkale goro vsako jesen.

Dober glas seže v deveto vas in tako se je zgodilo tudi z Gorskim centrom za ujede. Njihovo članstvo je naraščalo, poleg tega pa so njihovi podatki o selitvah ujed veliko prispevali k naravovarstvenim aktivnostim, predvsem k odkritju okoljske škode, ki so jo povzročali pesticidi, še posebno DDT. Tudi sicer se postavljajo z najbolj popolnimi podatki o selitvah ujed na svetu, ki jih med

drugimi uporabljajo tudi znanstveniki pri svojih raziskavah.

Naravovarstvene aktivnosti Rosalie Edge pa se z ustanovitvijo Gorskega centra za ujede niso končale. Dejavnost je bila še na mnogih drugih področjih; npr. leta 1938 je bil z njeno pomočjo ustanovljen Olimpijski nacionalni park (Olympic National Park), dve leti kasneje Nacionalni park Kings Canyon, v kongresu je lobirala tudi za nakup 3200 hektarov velikega starega borovega gozda na robu Nacionalnega parka Yosemite, ki so ga imeli namen pozidati. Vse večje vloge, ki ga je imel Gorski center za ujede na naravovarstvo, Rosalie ni doživela. Umrla je jeseni leta 1962, stara 85 let. Le tri tedne pred smrtjo se je nenapovedano udeležila srečanja Nacionalne zveze Audubon, na katerem je bila ob omembi njenega imena deležna stoječih ovacij 1200 ljubiteljev ptic.

VIRI:

LEVINS, S.: Rosalie Edge: Champion of Women's Suffrage and Environmental Activism (<https://wednesdaywomen.com/rosalie-edge-champion-of-womens-suffrage-and-environmental-activism/>, 25. 9. 2021)

NIJHUIS, M.: How Mrs. Edge Saved the Birds (<https://www.smithsonianmag.com/science-nature/how-mrs-edge-saved-birds-180977167/>, 25. 9. 2021)

EDGE, P.: Rosalie Edge: A Most Determined Lady (1877-1962) (<https://www.hawkmountain.org/download/?id=5359>, 25. 9. 2021)